

Katri Horuz, Pauliina Lauriala

Vanhempien voimaantuminen perhekuntoutus- osastolla

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

Päivämäärä 18.4.2013

Tekijät Otsikko	Katri Horuz, Pauliina Lauriala Vanhempien voimaantuminen perhekuntoutusosastolla
Sivumäärä Aika	27 sivua + 2 liitettä Kevät 2013
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaaliala
Ohjaajat	Lehtori Kirsi Lautala Lehtori Ulla Saukkonen
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada tietoa siitä, millaiset tekijät Oulunkylän perhekuntoutuskeskuksen perhekuntoutusosaston toimintaympäristössä tukevat tai estävät asiakkaiden voimaantumista. Oulunkylän perhekuntoutuskeskuksen tarjoama perhekuntoutus on lastensuojelun avohuollon tukitoimi helsinkiläisille perheille. Perhekuntoutuksella turvataan lasten kasvuolosuhteita sekä vahvistetaan vanhemmuutta ja perheen omia voimavaroja.</p> <p>Opinnäytetyön viitekehikseksi valittiin Juha Siitosen voimaantumisteoriasta (1999) osaprosesseja, jotka tukevat toimintaympäristössä voimaantumista. Teoriaosuus muodostuu pääosin näistä osaprosesseista. Siitosen mukaan sitoutuminen ja sisäinen voimantunne liittyvät voimakkaasti toisiinsa. Tämän takia myös sitoutuminen otettiin osaksi opinnäytetyön teoriaa.</p> <p>Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Opinnäytetyö tehtiin laadullisena, koska tarkoituksena oli saada mahdollisimman syvällistä tietoa asiakkaiden kokemuksista. Aineisto kerättiin haastattelemalla neljää vanhempaa, jotka olivat juuri kotiutuneet kahden kuukauden perhekuntoutusjaksolta. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Opinnäytetyön aineiston analysoimisessa käytimme apuna pääasiassa teemoittelua, hyödyntäen myös aineistolähtöistä sisällönanalyysia.</p> <p>Tulokset osoittivat, että perhekuntoutusosaston toimintaympäristön tekijöistä erityisesti ilmapiirillä ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksilla on merkitystä asiakkaan voimaantumisessa. Vastausten perusteella myös vertaistuki näyttöytyi erittäin merkityksellisenä. Tulosten perusteella on pääteltävissä, että Perhepirtissä on paljon voimaannuttavia elementtejä. Johtopäätöksenä toteamme muun muassa, että tulevaisuudessa olisi hyvä kiinnittää huomiota yhteiseen toimintaan ja sen mahdollisuuksiin vahvistaa asiakkaiden voimaantumista Perhepirtin toimintaympäristössä. Perhepirtin työntekijät voivat hyödyntää opinnäytetyön tuloksia toimintansa arvioimisessa ja kehittämisessä.</p>	
Avainsanat	perhekuntoutus, riittävä vanhemmuus, voimaantuminen, toimintaympäristö

Authors Title	Katri Horuz and Pauliina Lauriala Parents' Empowerment in Family Rehabilitation Unit
Number of Pages Date	27 pages + 2 appendices Spring 2013
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Kirsi Lautala, Senior Lecturer Ulla Saukkonen, Senior Lecturer
<p>The purpose of this thesis was to get information about what kind of factors in the family rehabilitation unit in Oulunkylä family rehabilitation centre supported or prevented clients' empowerment. Family rehabilitation that Oulunkylä family rehabilitation centre provides is an open care support service within child protection for families living in Helsinki. The aim of family rehabilitation is to ensure a good growth environment for children as well as strengthen parenthood and family's own resources.</p> <p>The theoretical framework comprised subprocesses from Juha Siitonen's theory of empowerment which supports one's empowerment in the operating environment. The theoretical part mainly consisted of those subprocesses. According to Siitonen commitment and inner sense of power are strongly involved. That is the reason why commitment was also included in the theoretical framework.</p> <p>Our thesis was qualitative, because our purpose was to achieve as deep information as possible concerning clients' experiences. Data for this study were gathered by interviewing four parents who had recently returned home after two months in family rehabilitation at Oulunkylä. The interviews were conducted as thematic interviews. For data analysis we used mainly thematizing, also utilizing data based content analysis.</p> <p>Results showed that especially the atmosphere, a sense of acceptance and peer support in family rehabilitation unit played a significant role in one's empowerment. Based on results, we conclude that there are several empowering elements at Perhepirtti. The results lead for instance to the conclusion that in the future it would be important to pay attention to common activities and thus strengthen the empowerment of clients. Perhepirtti's counselors can utilize the findings of our thesis to estimate and develop their work.</p>	
Keywords	family rehabilitation, good enough parenting, empowerment, operating environment

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Perhekuntoutus	2
3	Riittävä vanhemmuus	4
4	Oulunkylän perhekuntoutuskeskus	5
4.1	Kolmiportainen kuntoutusmalli	6
4.2	Perhepirtti	7
5	Voimaantuminen	7
5.1	Sitoutuminen	10
5.2	Ympäristön ja yhteisön suhde voimaantumiseen	10
5.2.1	Voimaantumista tukeva toimintaympäristö	11
5.2.2	Ilmapiiri ja hyväksyntä	11
5.2.3	Arvostus, luottamus ja kunnioitus	12
5.2.4	Valinnan- ja toiminnanvapaus sekä autenttisuus	13
5.2.5	Yhteistoiminnallisuus, kollegiaalisuus ja tasa-arvoisuus	14
6	Opinnäytetyön toteutus	15
6.1	Laadullinen tutkimus	15
6.2	Teemahaastattelu	15
6.3	Haastatteluprosessi	17
6.4	Aineiston analyysi	18
7	Tutkimuksen tulokset	19
7.1	Perhepirtin ilmapiiri	19
7.2	Asiakkaiden kohtaaminen	19
7.3	Vertaistuki	20
7.4	Omaohjaajuus	21
7.5	Yhteinen toiminta	22
7.6	Arkisten tilanteiden harjoittelu	22
8	Johtopäätökset	23
9	Pohdinta	26

Liitteet

Liite 1. Informointikirje ja suostumus haastatteluun

Liite 2. Teemahaastattelurunko

1 Johdanto

Oulunkylän perhekuntoutuskeskuksen perhekuntoutus on aloittanut toimintansa alkuvuodesta 2011. Perhekuntoutusta alettiin tällöin toteuttaa uudella kolmiportaisella kuntoutusmallilla, jonka tarkoituksena on tuoda mahdollisimman paljon voimaantuvista tukevaa työtä perheiden lähelle. Oulunkylän perhekuntoutuskeskuksen tarjoama perhekuntoutus on lastensuojelun avohuollon tukitoimi helsinkiläisille perheille. Asiakasperheiksi valikoituu pääasiassa moniongelmaisia perheitä, joiden vanhemmilla usein on itsellään traumaattisia lapsuudenkokemuksia. Perhekuntoutuksella turvataan lasten kasvuolosuhteita sekä vahvistetaan vanhemmuutta ja perheen omia voimavaroja. Perhekuntoutus on laitoksessa tapahtuvaa ympärivuorokautista, suunnitelmallista ja tavoitteellista kuntoutusta.

Opinnäytetyömme tavoitteena on saada tietoa siitä, mitkä Oulunkylän perhekuntoutuskeskuksen perhekuntoutusosasto Perhepirtin toimintaympäristön tekijöistä tukevat tai estävät asiakkaiden voimaantumista. Opinnäytetyömme tutkimuskysymys on: Millaiset tekijät perhekuntoutusosaston toimintaympäristössä tukevat tai estävät asiakkaiden voimaantumista?

Valitsimme opinnäytetyömme viitekehikseksi Juha Siitosen voimaantumisteoriasta (1999) osaprosesseja, jotka tukevat toimintaympäristössä voimaantumista. Teoriaosueemme muodostuu pääosin näistä osaprosesseista. Siitosen mukaan sitoutuminen ja sisäinen voimantunne liittyvät voimakkaasti toisiinsa. Sen takia koimme tärkeäksi ottaa myös sitoutumisen osaksi opinnäytetyömme teoriaa.

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Teimme opinnäytetyömme laadullisena, koska halusimme saada mahdollisimman syvällistä tietoa asiakkaiden kokemuksista. Keräsimme aineiston haastattelemalla neljää vanhempaa, jotka olivat juuri kotiutuneet perhepirttijaksolta. Haastattelumuodoksi valitsimme teemahaastattelun, koska voimaantumisteorian osaprosessit ovat jo itsessään selkeitä teemoja. Haastatteluaineiston analysoimisessa käytimme apuna pääasiassa teemoittelua, hyödyntäen myös aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Opinnäytetyön tulokset osoittavat, että Perhepirtin toimintaympäristössä on paljon voimaannuttavia elementtejä. Erityisesti ilmapiirillä, hyväksytyksi tulemisen kokemuksilla ja vertaistuellalla on suuri merkitys asiakkaiden voimaantumisessa.

2 Perhekuntoutus

Tässä osiossa käsittelemme perhekuntoutusta yleensä. Perhekuntoutus on lastensuojelun avohuollon tukitoimi. Lastensuojelulaissa (34 §) määritellään, että ”avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskäytäntöä ja -mahdollisuuksia” (417/2007).

Lastensuojelun avohuollolla tarkoitetaan lastensuojelun asiakkaina olevilla lapsille ja perheille kohdennettua sosiaalityötä ja tarvittavia palveluita. Avohuollon tukitoimien tarkoitus on ennaltaehkäistä ongelmien syntyä ja niiden kasautumista sekä järjestää tarvittavaa tukea, hoitoa, apua ja kontrollia perheiden selviytymiseen. Kunnan tulee järjestää avohuollon tukitoimia lapsille ja nuorille, joiden terveys tai kehitys on vaarantunut. Osana avohuollon tukitoimia lapsi voidaan sijoittaa sijais- tai laitoshoitoon joko yksin tai yhdessä vanhempiensa kanssa tuen tarpeen arvioimiseksi, lapsen kuntouttamiseksi tai väliaikaisen huolenpidon järjestämiseksi. (Heino 2001: 90; Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.)

Helsingin kaupungin Sosiaalivirasto (2011c) määrittelee perhekuntoutuksen tavoitteiksi vanhemmuuden vahvistumisen ja arjen hallinnan paranemisen. Kuntoutuksella pyritään lisäämään perheensisäisiä positiivisia vuorovaikutustaitoja ja yhteisiä ilonhetkiä. Tavoitteena on lisäksi perheen voimaantuminen siten, että lapsen hyvä kasvu ja kehitys toteutuvat sekä perhe selviytyy itsenäisesti kotona. Perhekuntoutuksessa korostuu aina lapsen edun huomioiminen (Pärnä 2010a: 47).

Perhekuntoutuskäsitettä määriteltiin vuonna 1993 sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistiossa. Sen mukaan perhekuntoutus tarkoittaa lastensuojelutyöhön liittyvää ammatillista toimintaa koko perheen kanssa, jonka tavoitteena on parantaa perheen kokonaistilannetta. Käsitteistä kuntoutuksesta muuttuu yhteiskunnan muuttuessa. Kuntoutus siirtyy lähemmäksi perheen arkea ja arjen toimintaympäristöjä. Kuntoutuksessa perheet ja työntekijät tekevät yhteistyötä, jossa hyödynnetään molempien asiantuntijuutta. (Pärnä 2010a: 43.) Perhekuntoutusta on tarjolla laitoksessa tapahtuvana ympä-

rivuorokautisena ja päivämuotoisena kuntoutuksena. Lisäksi perhekuntoutusta toteutetaan laitoksen yhteydessä olevissa perheasunnoissa, joihin perheille tarjotaan tehostettua tukea. Perhekuntoutus tapahtuu laitossympäristössä, mikä erottaa sen asiakkaan kotona tapahtuvasta perhetyöstä. (Puustinen-Korhonen 2012.)

Perhekuntoutus työmuotona soveltuu hyvin osaksi lastensuojelun avohuollon työskentelyä ja huostaanoton lakkautustyöskentelyä. Sen on käytännössä todettu olevan tehokas apu myös tilanteissa, joissa kodinulkopuolisen sijoituksen riski on olemassa, mutta perhe on motivoitunut perhekuntoutukseen ja sitä on mahdollista tarjota perheelle oikea-aikaisesti. Perheenjäsenten välisen vuorovaikutuksen tukeminen erilaisin toiminnallisilla menetelmin, säännöllisen päivärytmin vakiinnuttaminen ja arjen taitojen harjoittelu ovat perhekuntoutuksen kulmakiviä. (Puustinen-Korhonen 2012.)

Perhekuntoutuksessa kuntoutuskokonaisuus rakennetaan perheen tarpeita ja tavoitteita vastaaviksi. Perhekuntoutuksen tavoitteena on perheen omien voimavarojen löytäminen ja vahvistuminen, lasten kasvu-olosuhteiden turvaaminen ja vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä siten, että lapsen asuminen kotona on lapsen kannalta hyvä ja turvallinen ratkaisu. Jos perhekuntoutuksen aikana todetaan, että näin ei ole, pyritään yhdessä vanhempien kanssa löytämään lapselle sijaishuoltopaikka. (Puustinen-Korhonen 2012; Järvinen – Lankinen – Taajamo – Veistilä – Virolainen 2007: 46.) Tavoitteena lastensuojelullisessa perhekuntoutuksessa on edistää ja tukea niiden lasten ja nuorten mahdollisimman hyvää kasvua ja kehitystä, jotka ovat vaikeuksissa kodin olosuhteiden vuoksi. Kuntoutukseen osallistuu pääsääntöisesti koko perhe ja siinä huomioidaan ensisijaisesti lasten ja nuorten tarpeet. (Järvinen ym. 2007: 46.)

Perhekuntoutukseen tulevien asiakasperheiden ongelmat ovat usein kasautuneita ja kärjistyneitä. Perheille on yleensä myönnetty useita erilaisia sosiaali- ja terveystalv palveluja. Perheen jäseniä on saatettu tukea monin eri tavoin, mutta koko perheen yhtenäinen ja suunnitelmallinen tukeminen on voinut jäädä toteutumatta. Huoli vanhempien jaksamisesta, vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat, perheväkivalta, perheen vakavat vuorovaikutusongelmat, lasten koulunkäyntivaikeudet, käytöshäiriöt ja kasvatukseen liittyvät pulmat ovat esimerkkejä kuntoutuksen aloittamisen syistä. Perheessä voi olla myös vanhempien toisistaan poikkeavia kasvatuseriaatteita, ennakoimatonta käytöstä, vaikeuksia tunnistaa lasten tarpeita tai perheen elämä voi olla muuten kaoottista ja kriisiytyntä. (Järvinen ym. 2007: 46.)

3 Riittävä vanhemmuus

Tässä osiossa käsittelemme lyhyesti riittävän hyvää vanhemmuutta, koska se on yksi olennainen arviointikriteeri arvioitaessa vanhempien kykyä tukea lapsen terveellistä kasvua ja kehitystä sekä huolehtia lapsen hyvinvoinnista. Perhekuntoutuksen avulla tavoitellaan riittävän hyvää vanhemmuutta. Perhekuntoutusosasto Perhepirtin kuntoutuksen yhtenä tavoitteena on vanhemmuuden vahvistuminen. (Helsingin kaupungin Sosiaalivirasto 2011b.)

Lastensuojelulain (1 §) mukaan lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman ja muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää. (361/1983.)

Bettelheim (1988) on tuonut kasvatustieteeseen käsitteen ”riittävän hyvä vanhempi”, jolla hän tarkoittaa sitä, että omalla itsellään oleminen ja toimiminen johdonmukaisesti omien arvojen mukaisesti on riittävän hyvää vanhemmuutta. Itseensä uskomisen vanhempana on yksi riittävän hyvän vanhemmuuden peruspilari (Juvakka 2005: 23–27). Vanhemman tulee arvostaa itseään ja luottaa omaan osaamiseensa. Lapsen kehityksen kannalta on oleellista, että hänen kehitysvaiheidensa mukaiset tarpeet tyydytetään ja hän saa tarvitsemaansa tukea ja arvostusta (Wahlberg 2000: 50).

Riittävän hyvä vanhemmuus syntyy vanhemman rakkaudesta lapseen sekä tahdosta auttaa ja tukea häntä kasvussa. Se on vanhemman kykyä oppia uutta, kasvaa ja iloita yhdessä lapsen kanssa. Vanhemman tulee pystyä riittävästi asettumaan lapsen asemaan ymmärtääkseen tätä. Riittävän hyvään vanhemmuuteen kuuluu myös se, että vanhempi kykenee asettamaan lapsensa tarvitsevuuden omansa edelle. Kasvatustilanteissa vanhemman tulisi kyetä pysymään aikuisen roolissa ja pitämään turvallisia rajoja sekä olemaan selkeä ja johdonmukainen. (Kalland 2001: 203;

Marttunen 2006; Mattila 2011: 55–56; Vilen – Seppänen – Tapio – Toivanen 2010: 131.)

Vanhemmuuden tärkein tehtävä on vastavuoroisen kiintymyksen mahdollistaminen. Lapsi tarvitsee arkisessa vuorovaikutuksessa aikuisen tukea tunteiden käsittelyssä ja säätelyssä ja kokee turvalliseksi vanhemman, joka jakaa lapsen psyykkistä todellisuutta pukemalla sanoiksi lapsen tunteita. Lapsen terve kehitys vaatii, että vanhempi on saatavilla myös tunnetasolla. Hyvän vanhemmuuden tavoitteena voikin pitää sitä, että vanhempi on riittävässä määrin lapsen saatavilla ja kykenee olemaan läsnä lapselleen. Tällöin lapsi sisäistää kuvan saatavilla olevasta vanhemmasta, mikä on edellytys perusturvallisuuden kehittymiselle ja sen vahvistumiselle eri kehitysvaiheissa. (Kalland 2001: 203; Kalland 2012: 288; Kaimola 2005: 15–18.)

4 Oulunkylän perhekuntoutuskeskus

Oulunkylän perhekuntoutuskeskus sijaitsee Helsingin Oulunkylässä. Kuntoutuskeskuksen toiminta on osa Helsingin kaupungin sosiaaliviraston lastensuojelun palveluita. Kuntoutuskeskus on aloittanut toimintansa vuonna 1973 Oulunkylän erityislastenkotina. Vanha talo purettiin huonokuntoisuutensa takia. Vuonna 2010 valmistui kuntoutuskeskuksen uusi rakennus ja sen toiminta muuttui aiempaa monipuolisemmaksi. (Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto 2011b.)

Oulunkylän perhekuntoutuskeskuksen toiminta käsittää tällä hetkellä arviointi- ja vastaanottotoiminnan, uudenmuotoisen perhekuntoutuksen sekä ryhmätoiminnot. Kouluikäisten helsinkiläislasten vastaanotto- ja arviointitoiminnan käytössä on kolme osastoa sekä laitoksen läheisyydessä sijaitseva ammatillinen perhekoti. Perhekuntoutusta varten laitoksessa on kuntoutusyksikkö Perhepirtti, jossa on kuusi asuntoa. Kuntoutus käsittää motivointi- ja laitosjakson sekä perheen kotona tapahtuvan intensiivisen perheytyön. Perhekuntoutuksen kokonaispituus on yleensä noin puoli vuotta. (Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto 2011b.)

Oulunkylän perhekuntoutuskeskuksen tarjoama perhekuntoutus on lastensuojelun avohuollon tukitoimi. Oulunkylän perhekuntoutuskeskuksen asiakaspalvelun ajatuksena on antaa asiakkaille sellaista palvelua, jota itse vastaavassa tilanteessa toivoisi saavansa. (Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto 2011b.) Työskentelyä ohjaa asiakasläh-

töinen, voimavarakeskeinen ja dialoginen työote. Asiakkuuden aikana kaikissa yksiköissä työskennellään tiiviisti koko perheen kanssa. Tavoitteena on löytää perheelle mahdollisimman tarkoituksenmukaista tukea ja apua tapaamalla perhettä ja heidän verkostoaan. Yhdessä asiakkaiden kanssa etsitään uusia näkökulmia ja toimintatapoja perheen elämäntilanteisiin. (Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto 2011a.)

4.1 Kolmiportainen kuntoutusmalli

Perhekuntoutus Oulunkylän perhekuntoutuskeskuksessa on kolmiosainen (kuvio 1). Kolmiportaista kuntoutusmallia on lähdetty kehittämään sillä ajatuksella, että mahdollisimman paljon voimaantumista tukevaa työtä saadaan asiakkaan lähelle. (Grönroos 2012). Kuntoutusjakso alkaa 1-2 kuukautta kestäväällä motivointijaksolla perheen kotona. Tällöin luodaan työskentelylle yhteiset tavoitteet sekä rakennetaan luottamuksellista vuorovaikutussuhdetta. Motivointijakson jälkeen kuntoutus jatkuu 8-viikkoisella ympärivuorokautisella, suunnitelman mukaisella osastojaksolla Perhepirtissä. Viikonloput perheet ovat pääsääntöisesti omassa kodissa. (Helsingin kaupungin Sosiaalivirasto 2011c.)

Kuvio 1. Oulunkylän perhekuntoutuskeskuksen kolmiportainen kuntoutusmalli.

Ympärivuorokautisen kuntoutusjakson jälkeen perheet siirtyvät koteihinsa, joissa Perheasema tarjoaa intensiivistä tavoitteellista, määräaikaista ja kuntouttavaa perhetyötä. Perheaseman työntekijän työparina työskentelee alueen sosiaalihoaja. Työskentelyn tavoitteena on vahvistaa jo Perhepirtissä alkanutta myönteistä muutosta perheen kasvatuskäytännöissä ja vuorovaikutuksessa. (Helsingin kaupungin Sosiaalivirasto 2011c.)

4.2 Perhepirtti

Opinnäytetyömme kohdentuu perhepirttijaksolla tapahtuvaan perhekuntoutukseen ja sen toimintaympäristöön. Perhepirtissä on kuusi asuntoa perhekuntoutuksen kahdeksan viikon laitosjaksoa varten. Tilat käsittävät yhden kolmion, kolme kaksioita ja kaksi yksiötä erisuuruisille helsinkiläisperheille. Lisäksi ovat yhteiset tilat eli olohuone, keittiö, ruokasali ja askarteluhuone. Henkilökuntaan kuuluvat vastaava ohjaaja, kuusi ohjaajaa, toimintaterapeutti ja psykiatrinen sairaanhoitaja. (Asiakastiedote 2012).

Perhepirtin viikko-ohjelmaan kuuluu jokaisessa kuntoutusjaksossa pirttikokous ja vanhempainryhmä. Kunkin kuntoutusjakson osallistujien tarpeista riippuen viikko-ohjelmaan voi sisältyä myös muun muassa aamutuokioita, muskari, päihderyhmä tai taaperokynkkä-ryhmä. Vanhempain- ja päihderyhmän aikana lastenhoito on järjestetty. Lisäksi perheellä on perhekohtaisia tapaamisia oma-ohjaajien ja tarvittaessa toimintaterapeutin ja psykiatrisen sairaanhoitajan kanssa. Jaksoon voi kuulua myös retkiä tai laitoksen ulkopuolisia aktiviteetteja kuten keilausta tai seinäkiipeilyä. Perhepirtissä halutaan kunnioittaa perheiden yksityisyyttä, ja asuntoon voi mennä vain perheen vanhemman luvalla. Perhepirtin henkilökunta voi käydä perheasunnossa omilla avaimillaan vain, mikäli huolta perheen hyvinvoinnista ilmenee. (Asiakastiedote 2012; Perhepirtin ohjaaja 2013.)

Perhepirtin asukkaat ovat vastuussa asunnon kunnosta ja irtaimistosta. Asiakas on korvausvelvollinen, jos asunnon irtaimistoa häviää. Jokainen perhe pitää asuntonsa itse siistinä ja siivoaa sen myös pois lähtiessään. Pyykinpesua varten perhepirtin asiakkailta on käytössään yhteinen pesukone ja kuivausrumpu. Vanhemmat vastaavat itse lastensa hoidosta ja huollosta perhepirttijakson aikana. Perheet siirtyvät iltatoimiin omiin asuntoihinsa viimeistään kello 19. Olohuone on vanhempien käytössä kello 24 asti. Perhepirtti on päihteetön paikka. (Asiakastiedote 2012.)

5 Voimaantuminen

Seuraavaksi käsittelemme voimaantumista. Perhekuntoutuksen asiakkaiden sisäinen voimantunne lisää heidän jaksamistaan ja halua kehittyä vanhempana. Perhekuntoutukseen lähdettyä on yleistä, että lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä on huoli vanhempien jaksamisesta ja kyvyistä toimia riittävän hyvin vanhemman roolissaan. Tästä

syystä kuntoutusjakson tavoitteena on usein vanhempien voimavarojen lisääntyminen. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston mukaan perhekuntoutuksella tavoitellaan perheen voimaantumista.

Voimaantumisen käsite on lähtöisin englanninkielisestä sanasta empowerment, joka on suomennettu myös termeillä vahvistuminen, valtaistuminen tai valtautuminen. Voimaantumisen käsite yleistyi 1980-luvun puolivälissä ihmisten hyvinvointia edistävien hankkeiden kautta (Siitonen 1999: 81–85). Voimaantumis- eli empowerment-orientaatio voi toimia teoreettisena viitekehyksenä pyrittäessä ihmisten ja yhteisöjen hyvinvointiin (Robinson – Siitonen 2001: 61–72). Voimaantumisorientaatio on mahdollistava, kannustava ja syyllistämätön. Siihen liittyy läheisesti muun muassa motivaatio, sitoutuminen, elämänhallinta. (Siitonen 2001.) Ihmisarvolähtöinen voimaantumisen mahdollistava orientaatio soveltuu ennakoivaan tukemiseen, ongelmien ennaltaehkäisyyn sekä korjaavaan ja kuntouttavaan toimintaan. Empowerment-ajattelun pohjalta voidaan arvioida ja tukea erityisesti muun muassa syrjäytyneiden, työttömien ja mielenterveysongelmista kärsivien jaksamista. (Robinson – Siitonen 2001: 61–72.)

Asiakkaiden identiteettiuskomusten uudistuminen ja vastuullisten elämänhallintavalmiuksien edistäminen mahdollistuu tällaisen orientaation avulla (Siitonen 2011: 1). Voimaantumisen lähtökohta on halu selviytyä. Voimaantuminen edellyttää kokemusta ihmisarvosta ja hyväksytyksi tulemisesta sekä olemisen-, ilmaisun- ja toiminnanvapautta. Voimaantumiseen tarvitaan tilaa antavaa ja mahdollistavaa ympäristöä tai yhteisöä. (Siitonen 2011.) Keskeistä voimaantumisprosessissa on autonomisuus ja oman kontrollin tunne (Siitonen 1999: 86). Perusta tasapainoiseen elämään, mielenterveyteen ja edellytykset voimaantumiseen rakentuvat jo varhaislapsuuden ympäristöissä (Siitonen 2012: 3).

Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi, jota toinen ihminen ei voi tuottaa tai aiheuttaa. Sitä jäsentävät päämäärät, kyky- ja kontekstiuskomukset, emootiot sekä näiden keskinäiset merkityssuhteet. Kykyuskomukset ovat ihmisen arvioita siitä, kykeneekö hän saavuttamaan asettamansa päämäärän. Kontekstiuskomuksilla tarkoitetaan ihmisen arvioita siitä, onko hänellä mahdollistava ja vastaanottavainen ympäristö, jota tarvitaan tukemaan tehokasta toimintaa. Jos ihminen aistii kontekstinsä epäluotettavaksi ja yhteistyöhaluttomaksi, hänen aikomuksensa tyrehtyvät. (Siitonen 1999: 113–114, 130.) Voimaantuminen ei voi myöskään koskaan toteutua ulkoisen pakon tai toisen ihmisen päätöksen seurauksena. Voimaantuminen on sosiaalinen pro-

sessi, jonka kannalta toimintaympäristön olosuhteet, esimerkiksi valinnanvapaus ja turvallinen ilmapiiri voivat olla merkityksellisiä. Voimaantuminen saattaa siten olla joissain konteksteissa todennäköisempää kuin toisissa. (Siitonen 1999: 93, 157.)

Yksilön voimaantumisen perusta muodostuu neljästä peruspilarista. Näitä ovat itsearvostus eli tunne siitä, että on hyväksytty ja arvokas ihminen; itseluottamus eli varmuus omasta kyvykkyydestä ja pätevyydestä, minäkuva sekä identiteetti. Yksilön voimaantumisen tason vahvuus tai heikkous muodostuu näiden neljän peruspilarin vahvuuden tai heikkouden pohjalta. Kahteen ensimmäiseen peruspilariin, eli itsearvostukseen ja –luottamukseen, vaikuttamalla vaikutetaan samalla kolmanteen ja neljäljanteen peruspilariin eli minäkuvan myönteisyyden ja identiteetin rakentumiseen. (Siitonen 2012.) Näiden neljän peruspilarin vahvistumiseen voidaan vaikuttaa voimaantumisen ydintekijöillä, joita ovat onnistuminen, toiminnallisuus, selkeys, yhdessä luominen ja tunneilmasto. (Siitonen 2012.)

Voimaantunut ihminen tietää ja tuntee omat voimavaransa. Hän määrää itseään koskevista asioista ja on vapaa ulkoisesta pakosta. Voimaantumisen ominaisuudet ilmenevät eri ihmisissä eri ominaisuuksina, erilaisena käyttäytymisenä, taitoina ja uskomuksina. Voimaantumisen ominaisuudet voivat myös vaihdella voimakkuusasteeltaan, ympäristön ja ajankohdan mukaan. (Siitonen 1999: 93.) Voimaantuminen näyttäytyy erityisesti parantuneena itsetuntona sekä kyynä saavuttaa asetettuja päämääriä. Se näkyy myös oman elämän ja muutosprosessin hallinnan tunteena sekä toiveikkuutena tulevaisuutta kohtaan. (Siitonen 1999: 88.)

Voimaantuminen näkyy ihmisessä muun muassa herkkyytenä tunnistaa omia ja toisten tunteita sekä haluna yrittää parhaansa ja ottaa vastuu myös yhteisön toisten jäsenten hyvinvoinnista. Voimaantuminen johtaa luottamukseen siitä, että asiat järjestyvät. Voimaantunut ihminen tuntee itsensä ja omat vahvuutensa, kykynsä sekä taitonsa. Voimaantuneisuus lisää ihmisen kykyä ja halua sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Voimaantumisen seurauksena ihmiselle muun muassa hyvinvoinnin ja elämänhallinnan tunteen lisääntymistä sekä käyttämättömien voimavarojen ja kykyjen löytymistä. Halu vastata omasta terveydestä ja hyvinvoinnista lisääntyy. Elämän tarkoitus selkiytyy ja usko tulevaisuuteen lisääntyy. (Siitonen 2011.)

5.1 Sitoutuminen

Vanhempien sitoutumisen voidaan ajatella olevan erittäin tärkeää, jotta perhe saisi kuntoutusjaksolta mahdollisimman suuren avun ja todelliset muutokset arjessa mahdollistuisivat. Vanhempien saadessa lisää voimavaroja heidän sitoutumisensa vanhemmuuteen ja siinä olevien ongelmien ratkaisemiseen lisääntyy.

Työntekijän tehtävänä on yhdessä asiakkaan kanssa luoda prosessia, jonka mukana asiakkaan omat voimavarat kasvavat ja hän saa voimia ja valtaa ohjata omaa elämäänsä. Muutos voidaan saada aikaiseksi vain siten, että ihminen voi päättää omista päämääristään ja sitoutua niiden saavuttamiseen. (Mäkinen – Raatikainen – Rahikka – Saarnio 2009: 134-135.) Sitoutumisen vahvistumiseen liittyvät läheisesti kannustava ilmapiiri, arvostus, keskinäinen tuki ja yhdessä oppiminen. Sitoutuminen ja sisäisen voimantunne liittyvät voimakkaasti toisiinsa. Yhteisöissä, joissa on hyvä ilmapiiri, viihdytään ja sitoudutaan paremmin (Kalliola – Kurki – Salmi – Tamminen-Vesterbacka 2010: 59). Vahva sisäinen voimantunne johtaa voimakkaaseen sitoutumiseen, kun taas voimattomuuden tunteet heikentävät sitoutumista. Heikosti voimaantuneen ihmisen sitoutuminen on pintapuolista. (Siitonen 1999: 107–108, 159–160.)

5.2 Ympäristön ja yhteisön suhde voimaantumiseen

Yhteisöllisyys ja yhteistoiminnallinen ulottuvuus on aina mukana yksilön voimaantumisessa. Ihmisen liittyessä ryhmän jäseneksi ja jakaessa kokemuksia syntyy voimaa, joka tukee yksilön sisäistä prosessia. Voimaantuminen vaatii sosiaalisen yhteisön tukea ennakkoluulotonta ja avointa vuorovaikutusprosessia. (Heikkilä – Heikkilä 2005: 30-31; Vilen – Leppämäki – Ekström 2005: 26.) Ihminen voi tuntea voimaantuvansa, kun hän löytää oman minänsä olevan yhteydessä yhteisön dialogiin (Siitonen 1999: 86). Voimaantunut yhteisö on välittävä yhteisö. Tällaisessa yhteisössä ihmiset tukevat toisiaan arjen eri tilanteissa, voivat toimia luovasti omana itsenään sekä luovat positivistista energiaa ja suhtautuvat ympäristöönsä elämän ilon mahdollistavana kontekstina. (Robinson – Siitonen 2001: 61–72.)

5.2.1 Voimaantumista tukeva toimintaympäristö

Kontekstiin liittyvillä kokemuksilla ja näkemyksillä on huomattava merkitys sisäisen voimantunteen rakentumiseen alusta lähtien, mutta merkitys on erittäin suuri sen ylläpitämisessä ja vahvistumisessa. Sisäisen voimantunteen kategoriat; vapaus, vastuu, arvostus, luottamus, konteksti, ilmapiiri ja myönteisyys voidaan läheisesti liittää toisiinsa ja ne ovat merkityssuhteessa keskenään. Riskien ottamiseen rohkaisee kontekstissa vallitseva luottamuksellisuus, ennakkoluulottomuus, toimintavapaus sekä arvostus ja kontekstin joustavuus. (Siitonen 1999: 61–76.)

Ihminen arvioi toimintaympäristöään ja yhteisöään, sen mahdollisuuksia tukea omaa ja yhteistä kasvuprosessia. Ihminen kykenee vapauttamaan voimavarojaan ja rohkaistuu vaihtamaan suunnitelmiaan, toimintaympäristöään sekä kokeilemaan uusia vaihtoehtoja silloin, kun hän kokee kontekstin mahdollistavan sen. (Siitonen 1999: 71–74.)

On tarpeellista pitää mielessä voimaantumiseen määritelmään liittyvä kriittisyys, kun arvioidaan toimintaympäristöjen merkitystä. Toinen ihminen tai tietyt ennalta määritetyt toimintaympäristön ominaisuudet eivät pysty voimaannuttamaan ihmistä. Voidaan vain tarjota voimaantumisen mahdollistava konteksti. (Siitonen 1999: 149.)

5.2.2 Ilmapiiri ja hyväksyntä

Ilmapiiri syntyy osana arjen jokapäiväistä toimintaa sekä ihmisten välisessä yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa (Kalliola – Kurki – Salmi – Tamminen-Vesterbacka 2010: 59). Sisäisen voimantunteen rakentumisessa ilmapiiri merkitsee erittäin paljon. Itselle sopivan toiminta- ja oppimisympäristön valinta on yhteydessä käsityksiin kontekstin sisäisestä ja ulkoisesta turvallisuudesta, avoimesta ilmapiiristä ja ennakkoluulottomuudesta sekä omasta arviosta mahdollisuudesta saavuttaa halutut päämäärät kyseisessä kontekstissa. Kun ihminen on valinnut kontekstin, arvio ilmapiiristä jatkuu. Ihminen uskaltuu oma-aloitteisuuteen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa turvalliseksi ja luottamukselliseksi kokemassaan ilmapiirissä. (Siitonen 1999: 74 – 75.)

Turvallisuudentunteeseen sisältyy luottamusta omiin voimavaroihin ja toisten antamaan tukeen (Vilen – Leppämäki – Ekström 2005: 47–48). Turvallinen ilmapiiri auttaa selviytymään vaikeista tehtävistä. Turvallisessa ilmapiirissä epäonnistumiset osataan nähdä haasteina ja virheistä voidaan oppia. (Kalliola – Kurki – Salmi – Tamminen-

Vesterbacka 2010: 62.) Turvallinen ja positiivinen ilmapiiri lisää keskinäistä avoimuutta ja luottamusta sekä vähentää ennakkoluuloja. Myönteinen ilmapiiri, yhteistoiminnan vapaaehtoisuus ja keskinäinen ennakkoluulottomuus ovat yhteydessä toisiinsa. (Siitonen 1999: 74–75.)

Avoimuus tukee oppimisprosessia. Se lisää positiivisuutta ja energiaa ja on yhteydessä keskinäiseen arvostuksen kokemiseen. Avoin ilmapiiri yhdessä turvallisuuden, ennakkoluulottomuuden ja kannustamisen kanssa tukevat merkittävästi sisäisen voimantunteen rakentumista. Kannustamisessa merkittävää on hyväksytyksi tuleminen ja rohkaus vapaaseen toimintaan, itselle sopiviin ja intuitiivisiin ratkaisuihin kannustaminen sekä rohkaus keskustelemaan vertaisten kanssa. Kannustava ilmapiiri vaikuttaa myönteisesti minäkuvan kehittymiseen ja itsetunnon vahvistumiseen. (Siitonen 1999: 74–75; Kalliola – Kurki – Salmi – Tamminen-Vesterbacka 2010: 62.)

Valittuun kontekstiin saapuminen on herkkä vaihe ilmapiirin rakentumisen kannalta. Tervetulleeksi kokeminen on erittäin tärkeässä asemassa voimavarojen ja yrittämisen halun kasvamisessa. Se vaikuttaa myös kannustavuuden kokemiseen. (Siitonen 1999: 74.) Hyväksyntä ja tervetulleeksi kokeminen tukee kontekstin turvalliseksi, luottamukselliseksi ja arvostavaksi kokemista, jotka taas lisäävät positiivista latausta ja voimavarojen vapautumista. Tästä seuraa, että asiakas voi tuntea itsensä hyväksytyksi omana itsenään ja uskaltaa kertoa avoimesti omista ajatuksistaan. (Siitonen 1999: 144; Miller – Törrönen 2010: 84.) Positiivinen lataus innostaa ja luo voimavaroja sekä lisää energiaa. Näitä tarvitaan haastavissa tilanteissa. Haasteellisista tilanteista selviytyminen ja onnistuminen luovat uskoa omaan kykyihin. (Siitonen 1999: 144)

5.2.3 Arvostus, luottamus ja kunnioitus

Perhekuntoutuksessa asiakkaiden voimavaraistuminen ja vahvistuminen on tärkeä tavoite (Miller – Törrönen 2010: 80). Ihmisen voimaantumisen erittäin tärkeää arvostuksen, kunnioituksen ja luottamuksen kokeminen. (Siitonen 1999: 68–71, 144). Luottamus kontekstin tukeen ja mahdollisuuksiin sekä omaan kykyihin ovat erittäin tärkeitä voimaantumisen rakentumisessa ja ylläpitämisessä. Luottamus liittyy läheisesti muihin voimaantumisen kategorioihin erityisesti ilmapiiriin, arvostukseen ja kontekstiin. (Siitonen 1999: 68.) Pärnän (2010b: 269) mukaan arvostetuksi tuleminen kokemus on lastensuojelun vanhemmille usein voimaannuttava ja kuntouttava.

Arvostava ilmapiiri ja kunnioittava suhtautuminen uuteen yhteisön jäsenen muodostuu tervetulleeksi kokemisesta, luontevasta hyväksynnästä sekä ystävällisyydestä ja kannustavuudesta. Sisäisen voimantunteen rakentumisessa arvostuksen ja kunnioituksen kokeminen on erittäin tärkeää. Arvostuksen ja kunnioituksen kokemisen seurauksena rakentunut sisäinen voimantunne vaikuttaa puolestaan haluun toimia vastuullisesti, luottamuksenarvoisesti ja molemminpuolista kunnioitusta rakentavasti. (Siitonen 1999: 68–71.) (Perhekuntoutuksen asiakkaan luottamus työntekijään vahvistuu, kun hänestä välittyy aito arvostus ja kunnioitus myös ihmisten vaikeuksia kohtaan. (Miller – Törrönen 2010: 80).)

5.2.4 Valinnan- ja toiminnanvapaus sekä autenttisuus

Oman roolin löytyminen sekä aikaisempien uskomusten, asenteiden ja oletusten kriittinen tarkastelu tukee vapautta toimia omana itsenä. Toimintavapautteen puolestaan rohkaisee ilmapiiri, joka koetaan avoimena, vapaana ja turvallisena. (Siitonen 1999: 74–75.)

Ihmisen pitäessä toimintavapauttaan tärkeänä, hän haluaa myös itse vaikuttaa toimintaympäristönsä muutoksiin. On voimavaroja vapauttavaa, että ihminen voi vaikuttaa itse tulevaan toimintaansa. Oman kontrollin tunne vaikuttaa vastuunottamiseen, luottamuksen rakentamiseen, omiin kykyuskomuksiin ja käsitykseen toisten ihmisten tuesta toimintaympäristössä. Myönteisyyden rakentuminen, vapaus valita itselle sopiva konteksti ja molemminpuolinen vapaaehtoisuus yhteistyöhön ovat yhteydessä toisiinsa. (Siitonen 1999: 76, 148.) Mahdollisuus omien asioiden hallintaan omien päämäärien määrittelyssä on merkityksellistä. Motivaatio ja sitoutuminen vähenevät, kun ihmiset kokevat, ettei heillä ole valinnan varaa. Kontekstit voivat olla myös liian vaativia ja kohutuuttomia. Tällöin niitä voidaan pitää voimaantumista estävinä. (Siitonen 1999: 148.)

Aidot kokemukset, sekä onnistumisen että epäonnistumisen kokemukset, ovat yhteydessä elämysten ja kokemusten merkitysten sisäistämässä. Autenttisista tilanteista selviytyminen vaatii omia ratkaisuja. Tämä luo mahdollisuuden itsensä arviointiin ja määrittelyyn. Autenttiset tilanteet mahdollistavat aiempien asenteiden, uskomusten ja oletusten muuttamisen. Niiden muuttamiseksi kontekstin tulee olla turvallinen, ihmisen tulee pystyä luottamaan omiin voimavaroihinsa ja hänellä tulee olla tarve muuttaa aiempia toimintatapoja ilman epäonnistumisen pelkoa. Kokemukset vapauttavat voima-

varoja parhaiten silloin, kun asioita harjoitellaan aidoissa tilanteissa ja kun niihin liittyy todellinen vastuu ja halu yrittää. (Siitonen 1999: 72.)

Perhekuntoutusjaksoilla perheiden päivät eroavat suuresti siitä, miten perhe elää omassa ympäristössään. Vaikeudet ja haasteet kodin arjessa eivät välttämättä tule autenttisina esiin kuntoutusjaksolla. Toisaalta irtautuminen arjesta antaa perheelle mahdollisuuden pohtia arkea, jaksamista ja huolen aiheita etäämpää. Tällöin voi vapautua energiaa, jolla pohtia vanhemmuutta ja keskittyä keskinäisiin suhteisiin. (Hurtig 2010: 246.)

5.2.5 Yhteistoiminnallisuus, kollegiaalisuus ja tasa-arvoisuus

Siitonen (1999) puhuu teoriassaan kollegiaalisuudesta. Koska opinnäytetyössämme on kyse asiakkaista eikä työntekijöistä, tulkitsemme kollegiaalisuuden tässä yhteydessä vastaavan vertaisuutta ja vertaistukea. Ryhmät ja ryhmämuotoinen toiminta ovat oleellinen osa perhekuntoutusta. Ryhmämuotoisuuden tavoitteena on antaa samankaltaisessa elämäntilanteessa oleville asiakkaille mahdollisuus vertaisryhmän tukeen. Vertaistuki tarjoaa asiakkaille uusia kokemuksia, oivalluksia sekä uusia näkökulmia omaan elämäntilanteeseen. (Laine – Heino – Pärnä 2010: 156.)

Yhteistoiminta muiden yhteisöön kuuluvien kanssa antaa kokemuksen yhdessä oppimisesta, lisää ihmisten välistä luottamusta ja kunnioitusta, luo itsevarmuutta, tukee molemminpuolisen arvostuksen kokemista sekä luo uutta intoa ja antaa voimia jaksamiseen (Siitonen 1999: 68–71). Yhteinen toiminta ja toimivan vuorovaikutuksen vahvistuminen lisää vanhempien tietoisuutta siitä, miten heidän käyttäytymisensä vaikuttaa lapseen ja miten käyttäytymisen positiiviset muutokset tuovat mukanaan mahdollisuuksia parempiin suhteisiin. (Miller – Törrönen 2010: 71.)

Voimaantumisessa on tärkeää avoin ja ennakkoluuloton vuorovaikutus muiden kanssa sekä yhdessä ja toisilta oppiminen. Erittäin suuri yhteys voimaantumiseen on dialogin vapaudella, toimintavapaudella, kunnioituksella ja merkityksellisyyden kokemisella, demokraattisella päätöksen teolla, reflektiivisyydellä, nöyryydellä ja kriittisyydellä. (Siitonen 1999: 94.) Elämäntilanteissa, joissa luonnolliset sosiaaliset suhteet eivät mahdollista kokemuksia voimaantumisesta, korostuu tarve kuulua ryhmään, jossa voi jakaa kokemuksia ja tulla kuulluksi. Vertaisryhmässä, jossa ihmisillä on sama ongelma tai tavoite, syntyy usein normaaliuden tunne. Muiden positiiviset onnistumisen kokemukset

luovat kaikille toivoa. Turvallinen pienryhmätilanne voi vapauttaa tuomaan esiin asioita, joita ei muuten uskaltaisi kertoa. Muiden ymmärrys ja hyväksyntä vapauttavat syyllisyydestä ja häpeästä. (Vilen – Leppämäki – Ekström 2005: 203.)

6 Opinnäytetyön toteutus

6.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tapaustutkimus. Opinnäytetyömme kohteena on Perhepirtin toimintaympäristön voimaantumista tukevat tai estävät elementit. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita merkityksistä; siitä, kuinka ihmiset näkevät ja kokevat reaali maailman (Kananen 2008: 25). Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on myös löytää ja paljastaa tosiasioita (Hirsijärvi – Remes – Sajaavaara 2000: 152, 168). Mielestämme Perhepirtin toimintaympäristön tarkastelussa asiakkaiden näkökulma on olennainen, koska kyseessä on heidän voimaantumisensa. Ajattelimme, että kuuntelemalla asiakkaiden näkemyksiä voimme löytää uusia voimaantumista tukevia tai estäviä tekijöitä Perhepirtin toimintaympäristöstä.

On ymmärrettävää, että tutkijalla on kohteesta aikaisempia kokemuksia ja esioletuksia siitä, mitä tutkimuksessa saattaa tulla esiin. Hypoteesit ja aiemmat kokemukset eivät silti saisi määrittää tutkimusasetelmaa ja tutkimuksen etenemistä vaan tutkimukseen tulisi suhtautua mahdollisimman avoimesti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tästä syystä päätimme, että opinnäytetyön tekijöistä se, jolla ei ole kokemusta Oulun kylän perhekuntoutuskeskuksesta toimii pääasiallisena haastattelijana. Näin minimoimme riskin, että ennakkotieto pääsisi vaikuttamaan haastattelutilanteeseen.

6.2 Teemahaastattelu

Opinnäytetyömme aineistonkeruumenetelmäksi valitsimme haastattelun, sillä tarkoitus oli saada tietoa haastateltavien kokemuksista mahdollisimman vapaamuotoisesti. Valmiiksi laadituilla kysymyslomakkeilla ei olisi ollut mahdollista saada niin monipuolista tietoa kuin haastatteluilla. Katsoimme myös, että haastattelemalla voimme tarvittaessa tarkentaa ja muotoilla kysymyksiä asiakkaille helpommiksi. Haastattelun etuna muihin

tiedonkeruumuotoihin verrattuna on, että siinä voidaan säädellä aineiston keruuta esimerkiksi tarkentavien ja syventävien kysymysten avulla (Hirsijärvi ym. 2000: 192–193).

Haastattelumuodoksi valitsimme teemahaastattelun. Teemahaastattelu oli mielestämme hyvä vaihtoehto, koska teoria-aineistosta nousi selkeät teemat, jotka koskevat toimintaympäristön voimaantumista tukevia elementtejä. Teemahaastattelussa aihepiirit ja teemat ovat kaikille haastatelluille samat. Yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. (Hirsijärvi – Hurme 2000: 47-48.) Teemahaastattelussa ennakkovalmisteluilla pyritään varmistamaan koko ilmiön osalueiden mukaantulo. Siinä kysymyksiä syntyy vastausten sisällöstä, joten aineisto tuo näkemyksiä ja tuntemusta ilmiöön, jolloin haastattelijalle syntyy taas uusia kysymyksiä. (Kananen 2005: 74.)

Teemahaastattelurunkoa (LIITE 2) laatiessamme suunnittelimme teemoihin sopivia kysymyksiä, jotka olivat melko tarkkaan rajattuja. Tavoitteenamme oli saada selkeitä teemoihin liittyviä vastauksia. Varauduimme tarkentamaan kysymyksiämme tilanteissa, joissa haastateltavat eivät ymmärtäisi kysymyksiä samalla tavoin kuin me olimme ne tarkoittaneet. Mietimme tarkoin miten voimme välttää johdattelemasta haastateltavaa. Haastattelukysymykset pyrimme laatimaan sellaisiksi, että saisimme niiden avulla mahdollisimman hyvin vastauksia tutkimuskysymykseemme. Opinnäytetyömme tutkimuskysymys oli: Millaiset tekijät perhekuntoutusosaston toimintaympäristössä tukevat tai estävät asiakkaiden voimaantumista?

Jälkikäteen ajateltuna on helppo nähdä, että haastattelukysymyksiä olisi voinut harkita ja muokata paremmin ennen haastatteluita. Ajanpuutteen vuoksi jouduimme keksimään ja muokkaamaan kysymykset nopeasti ilman, että pohdimme niitä riittävästi keskenämme. Toisaalta kyseessä oli teemahaastattelu, jolloin voi ajatella, että olennaisempaa oli keskittyä tutkimustehtävän kannalta olennaisiin aiheisiin. Hyvin harkituilla ja kohdennetuilla kysymyksillä olisi kuitenkin saattanut saada kattavampia vastauksia. Lisäksi haastatteluaiheista puhuttaessa, olisimme voineet yrittää paremmin huolehtia siitä, että eri teemat tulevat käsiteltyä tarpeeksi syvällisesti.

6.3 Haastatteluprosessi

Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan harkinnanvaraisesta otoksesta, jolla tarkoitetaan sitä, että tutkittavat valitaan yleensä tutkijan asettamien kriteereiden perusteella. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Haastateltavia valittaessa valitaan tapaukset, joilta saadaan ilmiöstä parasta tietoa (Kananen 2008: 75–76). Opinnäytetyömme haastateltaviksi valitsimme vanhempia, jotka olivat kotiutumassa perhepirttijaksolta. Välitimme haastattelukutsun kaikille paikalla olleille vanhemmille henkilökohtaisesti eli yhteensä kahdeksalle henkilölle. Haastatteluihin lupautui neljä vanhempaa. Rajasimme haastateltavat jakson aikuisasiakkaisiin, koska käytävissä olevat resurssit eivät olisi mahdollistaneet lasten haastattelemista.

Ennen varsinaisia haastatteluja teimme esihaastattelun toisillemme. Ajanpuutteen vuoksi emme pystyneet suorittamaan esihaastattelua asiakkaalle. Näinkin suoritettuna esihaastattelu auttoi meitä huomaamaan, mitkä kysymykset vaativat uudelleenmuotoilua tai olivat jollain lailla ongelmallisia. Esihaastattelun jälkeen teimme pieniä muutoksia kysymyksiin ja haastattelurunkoon. Suoritimme sekä esihaastattelun että varsinaiset haastattelut helmikuun 2013 aikana.

Haastateltavat saivat valita, tehdäänkö haastattelu heidän kotonaan vai tulevatko he haastattelu varten Oulunkylän perhekuntoutuskeskuksen tiloihin. Halusimme antaa haastateltaville mahdollisuuden valita, kummassa paikassa haastattelu tapahtuu. Toki haastattelu olisi voitu tehdä asiakkaan niin halutessa myös jossain muussa paikassa. Kaikki haastateltavat valitsivat paikaksi oman kodin. Koti haastattelupaikkana saattoi mielestämme vaikuttaa siihen, että haastateltavat kertoivat kokemuksistaan avoimemmin kuin jos haastattelut olisivat tapahtuneet kuntoutuskeskuksen tiloissa.

Alun perin tarkoituksenamme oli haastatella eri jaksoille osallistuneita vanhempia saadaksemme laajan kuvan perhepirttijaksoista. Aikataulun vuoksi tämä ei ollut mahdollista, joten haastattelimme neljää samalle perhepirttijaksolle osallistunutta vanhempaa. Haastattelut toteutettiin niin, että toinen meistä oli pääasiallinen haastattelija. Haastattelija oli meistä se, joka ei ollut haastateltaville entuudestaan tuttu, minkä laskimme tässä tilanteessa eduksi. Jos perhepirttijaksolta tuttu henkilö olisi suorittanut haastattelut, se olisi voinut vaikuttaa siihen, miten haastateltavat vastaavat ja mitä he vastauksissaan kertovat.

Haastattelun aluksi kysyimme haastateltavilta muutamia taustakysymyksiä. Pyysimme heitä kertomaan hieman perheestään, perheensä tilanteesta jakson alkaessa sekä

odotuksistaan perhepirttijaksolle. Taustakysymysten tarkoituksena oli saada haastattelut valmistautumaan varsinaiseen haastatteluun ja luoda luottamuksellinen ilmapiiri. Haastattelutilanteissa toinen meistä kysyi haastattelukysymykset ja toinen seurasi haastattelua sekä varmisti, että kaikki haastatteluteemat tuli kussakin haastattelussa käytyä läpi. Haastattelut etenivät pääosin tekemämme teemahaastattelurungon mukaisesti. Joissain haastatteluissa esitimme muutaman lisä- tai tarkentavan kysymyksen. Haastattelujen kestot vaihtelivat noin kahdestakymmenestä minuutista vajaaseen tuntiin.

6.4 Aineiston analyysi

Opinnäytetyön aineiston analysoimisessa käytimme apuna pääasiassa teemoittelua ja aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Teemoittelun avulla aineistosta voi nostaa esiin tutkimuskysymykseen vastaavia teemoja (Eskola – Suoranta 2005: 174).

Ennen analysointivaihetta litteroimme haastattelut sanasta sanaan. Se, kuinka tarkkaan aineisto on syytä litteroida, riippuu siitä, minkälaista tarkkuutta analyysi vaatii ja myös siitä, mitä vuorovaikutuksen piirteitä tutkija aikoo tutkimuksessaan käyttää. Perussääntönä voi pitää sitä, että puhutun sisällön ja yksinkertaisen vuorovaikutuksen piirteiden litterointi riittää, kun tutkimuksen analyysi toimii sisältöjä luokittelemalla tai teemoittamalla. (Ronkainen – Pehkonen – Lindblom-Ylänne – Paavilainen 2011: 119.) Litteroitua tekstiä tuli noin 25 sivua.

Tutustuimme aineistoon lukemalla litteroidun tekstin huolellisesti useaan kertaan. Valitsimme aineistosta alkuperäisilmaisuja, pitäen mielessä tutkimuskysymyksen. Siirsimme ilmaisut teoriaosuudesta johdettujen teemojen alle. Teemoja olivat hyväksyntä, turvallisuus, avoimuus, ennakkoluulottomuus, rohkaiseminen ja tukeminen, yhteistoiminnallisuus, kollegiaalisuus eli vertaistuki, tasa-arvoisuus, arvostus, luottamus, kunnioitus, toimintavapaus ja autenttisuus. Tämän jälkeen lähdimme tiivistämään ja luokittelemaan teemojen alla olevaa aineistoa, etsimällä muun muassa sisällöllisiä eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä. Etsimme aineistosta asioita, jotka yhdistivät suurinta osaa haastateltavia. Poimimme aineistosta myös tutkimusongelman kannalta olennaiset, aineistomasasta poikkeavat kohdat, koska aineiston tarkoitus oli tuoda esiin jokaisen haastateltavan kokemukset. Valmiiden teemojen lisäksi on hyvä pitää mielessä, että aineistosta voi nousta esiin uusia teemoja. (Hirsjärvi – Hurme 2000: 173). Löysimme aineistosta yhden uuden teeman.

7 Tutkimuksen tulokset

Taustakysymyksistä selvisi, että kaikki neljä haastateltua äitiä ovat yksinhuoltajia. Yhtä lukuun ottamatta kaikkien odotuksena perhepirttijaksolle oli, että he sen aikana kykenevät osoittamaan olevansa riittävän hyviä lapsensa vanhemmaksi ja saavat lapsensa kotiin jakson päätyttyä. Puolella haastatelluista oli arjen sujumiseen ja vuorovaikutukseen liittyviä tavoitteita. Osa haastatelluista koki olevansa pakotettu osallistumaan kuntoutusjaksolle, uhkanaan lapsen huostaanotto. Osa äideistä ei kokenut olevansa pakotettuja osallistumaan, mutta kertoi osallistumisen olevan ehtona lapsen kotiutumislle. Osa haastatelluista kertoi päättäneensä yhdessä viranomaisverkoston kanssa perheen osallistumisesta jaksolle.

7.1 Perhepirtin ilmapiiri

Asiakkaat tunsivat itsensä tervetulleiksi ohjaajien tullessa lämpimästi esittäytymään ja huomioidessa myös lapset. Asiakkaat olivat kokeneet kuntoutusjakson alussa ohjaajien olevan erityisen ystävällisiä, lämpimiä ja iloisia. Ohjaajat koettiin helposti lähestyttäväksi ja avoimiksi. Asiakkaat kertoivat, että ohjaajista huokui välittäminen, taito kuunnella, aito kiinnostus sekä halu tukea perheitä.

- - ohjaajat oli sillee koko aika hirveen lämpimii ja semmosii niinku et niistä huoku välittäminen ja semmone et niitä oikeesti kiinnostaa, et ne oikeesti halua tukee siihen et me päästään lapsen kaa asuun yhdessä - -

Perhepirttijakson alkuvaiheen kokoontumiset, yhteiset ruokailut ja ryhmätoiminta tukivat asiakkaiden toisiinsa tutustumista, ryhmäytymistä ja sitä kautta myönteisen ilmapiirin muodostumista. Kaikki asiakkaat kuvailivat Perhepirtin ilmapiirin olleen lämmin, jossa oli hyvä olla. Asiakkaat kertoivat tullessaan keskenään erittäin hyvin toimeen ja tehneensä yhdessä asioita. Asiakkaat kertoivat, että ilmapiiriin vaikutti heikentävästi perheiden ennakoimattomat ja epäsäännölliset tulemiset ja menemiset sekä sairauspoissaolot.

7.2 Asiakkaiden kohtaaminen

Vanhempia arvostavana koettiin ohjaajien suora puhe, avoimuus ja rehellisyys. Asiakkaat ovat kokeneet tullessaan arvostetuiksi, kun he ovat saaneet toiminnastaan positiiivista huomiota ja heidän vanhemmuuteensa on luotettu.

- - varmaan sellaiset asiat jossa kehuttiin, tai sanottiin, että tuo asia meni hyvin. Kun lasten kanssa oli tehnyt jotakin tai jokin oli mennyt hyvin, niin siitä sai palautetta.

- - kunnioitettiin ja luotettiin nimenomaan muhun ja mun äitiyteen. Ne [ohjaajat] ei tullu tuputtamalla tuputtaan sitä omaa näkemystään, vaan ne aina sano, että sä oot vanhempi ja sä päätät, mut että he toivoo, että mä ajattelen asian loppuun asti ja niinku lapsen kannalta.

- - ku mä sain olla lapsen kanssa ja uskottiin - siel uskottiin, et mä pärjään lapsen kaa. Ei niinku tehty sitä oloo mulle, et mä oisin huono äiti tai mä en kykene lasta hoitaan.

Asiakkaat kokivat merkittävänä sen, että heidän yksityisyyttään kunnioitettiin ja heillä oli mahdollisuus tarvittaessa vetäytyä oman asunnon rauhaan. Asiakkaat arvostivat ohjaajien huolehtivaisuutta ja herkkyyttä havaita asiakkaiden tarpeita.

- - heti pienistäkin asioista se reagointi semmoinen, että heti kuunnellaan, ja tavallaan koko ajan varmistetaan, että kaikki on hyvin, mikä tuli työntekijöiden puolelta..

7.3 Vertaistuki

Asiakkaat kokivat tiiviin yhteisön ja vertaistuen vaikuttaneen heihin monella tavoin myönteisesti. Jotkut ovat muita perheitä havainnoimalla pystyneet näkemään oman perheensä tilanteen uudesta näkökulmasta sekä havaitsemaan puutteita omassa vanhemmuudessa ja vuorovaikutuksessa.

Olen huomionnut, miten jotkut sanoo tosi lempeästi joitakin asioita tai tosi paljon halaili ja pussaili lasta.

Asiakkaat kertoivat keskustelleensa keskenään eri asioista, muun muassa kohtaamisista ohjaajien kanssa, omasta tilanteesta sekä yksityiselämän asioista. Näistä keskusteluista asiakkaat kuvailivat saaneensa tukea, neuvoja ja ymmärrystä. Asiakkaat kokivat vertaistuen ja hyvän yhteishengen hyvin merkityksellisiksi koko kuntoutusjaksoa ajatellen.

- - et ku se oli kuitenkin sellanen yhteisö, ni oishan se ollu tyhmää, jos ei ois ollu minkäänlaista sellasta yhteisöhenkee. Ku me asutaan kaksi kuukautta kaikki saman katon alla, mut sit ollaan kuitenkin tosi vieraita toisillemme, et ei siin ois ollu mitään järkeä. Tai kyl mä ainakin nään sen niin, et yksi niistä tärkeimmistä asioista, jotka on meitä tukenu, ni oli se vertaistuki.

Oli se tärkeää, koska se auttoi omalla kohdalla ymmärtää sitä, että muillakin on ongelmia, tavallaan. Vähän sai sitä, mikä se olisi se hieno sana sille, että saisi sitä... osalla menee omat asiat paremmin ja osalla taas huonommin. Että osaa

niinku itsensä sijoittaa siihen. Oma tilanne ei tuntunutkaan enää sitten niin pahalta.

Jotkut asiakkaat kuvailivat vertaistuen merkityksen jopa yksilökeskusteluja ja perhetaapaamisia tärkeämmiksi. Toisaalta jotkut vanhemmat kertoivat myös toisten asiakkaiden liiallisen seuraan tuppautumisen ja omista asioista avautumisen ahdistaneen heitä. Asiakkaat toivat myös eri tavoin esille asiakasyhteisön vahvan keskinäisen lojaaliuden niin hyvässä kuin pahassa.

Niin joo, siitä luottamuksesta, joo, siitä minä en ollut hirveen ilahtunut, koska... mehän oltiin... [tauko] Oikeasti minua välillä huvitti se... Me oltiin tavallaan liittoutuneita, tavallaan kaikki vanhemmat yhteen, et jos joku näki jotain, kuuli jotain jostain, niin se tuli kerton sen aina.

Asiakkaat kertoivat vertaistuen vaikuttaneen monin tavoin vanhemmuuteen. Puolet asiakkaista koki vertaistuen vaikuttaneen positiivisesti heidän itsetuntoonsa ja elämänsenteeseensä.

Se on yleisesti vaikuttanut mun itsetuntoon... Kun minua pelottaa olla yhdessä muiden ihmisten kanssa tekemisissä. Niin sitten sekini tuntui hyvältä, että huomasi, että okei, minä olen ihan kiva, musta tykätään täällä. Että toi haluaa mun kanssa tupakalle, ja että toi haluisi, että minä tekisin sen kanssa sitä ja näin - -

Kaikki äidit kertoivat voineensa olla avuksi ja tueksi toisille asiakkaille kuntoutusjakson aikana. Asiakkaat kokivat voineensa tukea toisiaan mukaan ottamisella, ohjeita ja näkemyksiä tarjoamalla, tsemppaamalla, juttelemalla ja kuuntelemalla.

No mä oon monet kerrat ollu just olkapäänä ja kuuntelemassa ja juttelemassa monesta asiasta. Ja just yrittäny parhaani mukaan neuvoa, mitä nyt omasta elämäkokemuksesta tiedän, ni neuvoo toisii vanhempii niitten hankalissa tilanteissa. Sillee, ihan samalla lailla, puolin ja toisin, ollaan tuettu toinen toisiamme, milloin kukakin tarvii missäki tukee.

7.4 Omaohjaajuus

Asiakkaat kokivat omaohjaajuuden hyvänä, koska silloin ei tarvitse kertoa kaikille ohjaajille kaikkia perheen asioita. Haastatellut kokivat, että suurin osa avusta ja tuesta tuli heiltä.

Ne [omaohjaajat] oli lähinnä ne ohjaajat siellä, joilta sai tukea, ei niinkään ne muut ohjaajat siellä. Muutama ohjaaja oli, jotka ei sanoneet mitään, tai olivat... niiltä ei saanut kauheasti vinkkejä.

Kaikki olivat kokeneet omat ohjaajansa heille parhaiksi mahdollisiksi. Asiakkaat kertoivat saaneensa omaohjaajilta ymmärrystä ja puolueetonta tukea. Kuten seuraavasta sitaattista käy ilmi, asiakkaat arvostivat omaohjaajissa näiden elämäkokemusta ja maalaisjärkeä.

- - ne ymmärsi, ettei kaikki mene ihan oppikirjan mukaan, siis sillä lailla, että elämä on kuitenkin eri asia kuin kirja.

Haastateltavat kokivat erityistä läheisyyttä omaohjaajiinsa ja kuvailivat välejä henkilökohtaisen lämpiminä.

7.5 Yhteinen toiminta

Kysyttäessä, minkälaisia asioita olet tehnyt yhdessä muiden kanssa, asiakkaiden vastauksissa korostui ”yleinen oleskelu”, lasten kanssa leikkiminen ja ruokailut. Asiakkaat kertoivat järjestäneensä muutamia illanviettoja, joihin ovat saaneet osallistua kaikki halukkaat. Nämä yhdessä järjestetyt illanistujaiset koettiin erityisen merkityksellisinä. Asiakkaat vastasivat yhteisen toiminnan ohjaajien kanssa olleen lähinnä perhetapaamisia, vanhempain- ja päihderyhmiä sekä ruokailutilanteita. Vastauksista kävi ilmi, että yhteistä toimintaa tai ohjelmaa olisi mielellään saanut olla enemmän.

- - Siis se oli tosi hyvä [yhteinen toiminta], mutta ehkä enemmän sitä kaipais semmosta, ku mä luulin, silleen niinku mun odotukset oli, et siel ois enemmän semmost ohjelmaa, ettei oo niin paljon omaa aikaa. Ni sit ku siel ei ollu ku ne pari ryhmää, et tavallaa sille pitäs suunnitella sille jaksolle tavallaa semmosii... niinku enemmän sitä toimintaa.

- - ohjaajien kesken, että nekin olisi vetänyt toimintaa. Oli siellä askarteluvälineet, että olisi voinut askarrella, mutta ei sitä itse... Askarrettiin me yhdessä jouluaskartelua, mutta tuollaista olisi pitänyt olla enemmän.

7.6 Arkisten tilanteiden harjoittelu

Taustahaastatteluissa haastateltavat kertoivat odottaneensa kuntoutusjaksolta konkreettisia neuvoja lasten kanssa toimimiseen ja arjen sujumiseen. Osa haastateltavista koki saaneensa konkreettista tukea riittävästi, kun taas osa koki saaneensa sitä hyvin vähän.

No, mä opin kaikkii noit, ku lapsen kaa on ollu ton nukkumisen kaa tosi vaikeeta, pienest pitäen, ni mä sain hyvii vinkkei siihen niinku. Ja sit kaikennäkösii kasva-

tukseen liittyviä asioita käytiin hyvin läpi ja sillee niinku mä en ite ollu ajatellu, mä olin ajatellu toisella tavalla.

Mä ajattelin, että olisi saatu jotain konkreettisia neuvoja joihinkin - - ihan käytännön asioihin olisi saanut jotain vinkkiä.

Vastauksista tuli ilmi myös ennako-odotusten ja todellisuuden välinen ristiriita.

Lastensuojelun puolelta sain sen käsityksen, että hyvä jos siellä ei kädestä pitäen pestä lapsen hampaita. Että siellä tosiaan ollaan kaiken aikaa läsnä. Ja sitten se oliko tyyliin ihan päinvastainen, kun sua tarvittaessa ohjataan.

Haastateltavat olivat odottaneet enemmän tukea tilanteisiin, joita perheillä oli perhepirttijakson aikana. Vastauksissa tuli näkyväksi vanhempien tarve toimimattomien toimintamallien muuttamiseen ja kasvatustilanteiden toistuvaan harjoitteluun kunnes ne muuttuvat uudeksi toimivammaksi toimintamalliksi

- - että olisi saanut enemmän niitä konkreettisia asioita, ja että niitä olisi niin paljon toistettu, että ne olisi jäänyt [arkeen].

Haastateltavilta kysyttiin arjen asioiden harjoittelun mahdollistumisesta perhepirttijaksolla. Osa asiakkaista kertoi, että kuntoutusjaksolla pääsi harjoittelemaan aidoissa tilanteissa arjen toimintoja ja rutiineja, vuorovaikutustilanteita sekä lastenhoitoa. Toisten mielestä Perhepirtti ei vastaa kotioloja, koska kotona on merkittävästi enemmän arkisia haasteita

Kyllä siellä oli paljon vähemmän kotitöitä. Sillä tavoin se ei vastaa, että kotona on paljon enemmän kotitöitä, joita pitää tehdä. Ruoka oli tehty valmiina, siellä oli [asunnossa] niin väljää, kun ei ollut paljoa tavaraa, niin paljon helpompi oli pitää [se] puhtaana.

Perhepirttijakson aikana normaaliarkea esti se, että perheet kulkivat viikoittain kodin ja kuntoutuskeskuksen väliä.

8 Johtopäätökset

Seuraavaksi esitämme saatujen tulosten pohjalta muodostamiamme johtopäätöksiä. Opinnäytetyön tutkimuskysymys oli: Millaiset tekijät perhekuntoutusosasto Perhepirtin toimintaympäristössä tukevat tai estävät asiakkaiden voimaantumista?

Haastattelujen perusteella tekemämme johtopäätös on, että Perhepirtissä on paljon voimaannuttavia elementtejä. Erityisesti ilmapiirillä, hyväksytyksi tulemisen kokemuksilla ja vertaistuella on merkitystä vanhempien voimaantumisen. Siitosen (1999: 129, 136) mukaan toimintaympäristöllä on usein keskeinen merkitys ihmisen itseluottamuksen, itsearvostuksen ja itsetunnon rakentumisessa. Nämä kykyuskomukset ovat merkityksellisiä ihmisen voimaantumisen ja sitä kautta hänen hyvinvoinnissaan.

Tulosten perusteella voi vetää johtopäätöksen, että asiakkaiden ja ohjaajien välisillä kohtaamisilla on ollut suuri merkitys asiakkaiden asennoitumisessa ja motivoitumisessa kuntoutusjaksolle. Kohtaamisissa tärkeänä koettiin ohjaajien antama positiivinen palaute ja hyvän huomaaminen vanhemmuudessa. Käytännön tilanteissa onnistuminen kannustaa eteenpäin ja luo edellytyksiä voimaantumisen. (Miller – Törrönen 2010: 71.)

Vertaisuus, jossa asiakkaat voivat tukea toisiaan, auttaa asiakkaita vahvistumaan ja tukee voimaantumista. Haastatellut kokivat vertaistuen kuntoutusjaksolla erittäin tärkeäksi, koska se teki jaksolle osallistumisen mielekkääksi. Vertaisuudella ja vertaistuella oli varsin monipuoliset vaikutukset. Vertaistuki mahdollistaa vanhemmille selviytymiskeinojen ja hyvien toimintamallien jakamisen. Se on heille voimaannuttavaa ja usein myös iloa tuottavaa. (Miller – Törrönen 2010: 75.) Asiakkaat pystyivät toisia havainnoiden huomaamaan puutteita omassa vanhemmuudessaan ja saavat perspektiiviä sekä suhteellisuudentajua oman perheen tilanteeseen. Tuloksista ilmeni, että vertaisuus koetaan osittain myös negatiivisena. Asiakkaiden henkilökohtaisen tilan rajat poikkeavat toisistaan. Toiset asiakkaista eivät halua liiallista kaveeraamista tai kuulla liikaa toisen asiakasperheen ongelmista, kun taas toiset asiakkaat eivät osaa rajata puheitaan ja voivat kertoa toisille asiakkaille asioista, jotka hämmentävät näitä ja saavat heidät jopa ahdistumaan.

Tulosten perusteella päättelemme, että koska omaohjaajilla on enemmän aikaa ja resursseja perheelle kuin muilla ohjaajilla, asiakkaat kokevat, että juuri he ovat erityisen kiinnostuneita perheen asioista. Tämä synnyttää tunteen luottamuksellisuudesta, läheisyydestä ja ymmärryksestä perheen tilanteeseen. Siitosen (1999: 68) mukaan luottamus toimintaympäristön tukeen ja mahdollisuuksiin ovat erittäin tärkeitä voimaantumisen rakentumisessa ja ylläpitämisessä.

Kuntoutusjaksolla tulisi olla enemmän ohjattua yhteistoimintaa. Ohjattu yhteistoiminta aktivoi asiakkaita ja tuo enemmän sisältöä kuntoutusjaksoon. Tulevaisuudessa olisikin

hyvä kiinnittää huomiota yhteiseen toimintaan ja sen mahdollisuuksiin vahvistaa asiakkaiden voimaantumista Perhepirtin toimintaympäristössä. Organisaatioissa, joissa halutaan tukea asiakkaiden voimaantumista, tulisi miettiä miten voisi lisätä asiakkaiden onnistumisen kokemuksia, tunneilmaston lämminhenkisyyden ja kannustavuuden kokemuksia, toiminnallista konkreettista tekemistä, toiminnan ja tehtävänannon selkeyttä, yhdessä luomisen kokemusta ja tunnetta siitä, että jokainen on hyväksytty ja tervetullut sataprosenttisen ihmisarvon pohjalta. Kussakin toimintaympäristössä tulisi määritellä, millä menettelytavoilla ja keinoilla voimaantumisen ydintekijät saadaan toteutumaan toiminnassa. (Siitonen 2012.)

Asiakkaiden odotukset konkreettisen tuen tarpeesta vaihtelivat suuresti riippuen siitä, tunnistivatko he tuen tarpeensa. Joillakin vanhemmilla on ollut etukäteen ennakkoodotus hyvinkin intensiivisestä ja konkreettisesta ohjauksesta sekä kasvatustilanteiden harjoittelusta. Tuloksista selvisi, että vanhemmat toivovat asioiden pidempiaikaista harjoittelua, jotta ne siirtyisivät käytäntöön. Ihmiset saavat kokemuksista uusia voimavaroja parhaiten silloin, kun asioita harjoitellaan aidoissa tilanteissa ja kun niihin liittyy todellinen vastuu ja halu yrittää (Siitonen 1999: 72).

Tuloksia tulkitessamme havaitsimme, että haastateltavien vastauksissa nousi esiin viitekehiksemme ulkopuolinen teema, joka vaikuttaa voimaantumiseen. Voimaantumista rajoittavana tekijänä tuloksista nousi korostetusti esille vanhempien kokema pakon tunne kuntoutusjaksolle osallistumiseen. Vanhemmat kuvasivat, että pakon tunne jaksolle tullessa hidasti omaa motivoitumista ja kiinnostumista. Kun osallistuminen koettiin pakkona, vanhempien kuntoutusjaksolle asettamat tavoitteet kohdistuivat sen osoittamiseen, että lastensuojelun sosiaalityöntekijän vaatimus perhekuntoutukseen osallistumiselle ei ollut perusteltu ja että he sen sijaan ovat pärjääviä ja kykeneviä lastensa vanhemmiksi. Kaikki, jotka kokivat osallistuneensa jaksolle pakosta, määrittivät ensisijaiset tavoitteensa pakon pohjalta. Osalla oli näiden tavoitteiden lisäksi myös muita, konkreettisia tavoitteita.

Vapaaehtoisesti kuntoutumisjaksolle hakeutuvat vanhemmat hakevat tukea itse määrittämiinsä arjen haasteisiin ja he ovat osanneet määritellä tavoitteensa yksityiskohtaisemmin. Johtopäätöksemme on, että vapaaehtoisesti osallistuneilla vanhemmilla kiinnostus ja motivaatio jaksolle osallistumiseen on lähtökohtaisesti hyvä sekä sitoutumista ja voimaantumista edistävää, kun taas pakon tunne vaikuttaa alkuvaiheessa voimaantumista rajoittavasti. Ihmisen voimaantumisen kannalta on merkittävää, että ihminen voi

vapaasti asettaa itselleen päämääriä. Vapaus ja sen lähikäsitteet valinnanvapaus, vapaaehtoisuus, itsemäärääminen ja autonomisuus ovat voimaantumisen jäsentämisen, ymmärtämisen ja pohtimisen kannalta keskeisiä käsitteitä. (Siitonen 1999: 119–124.)

9 Pohdinta

Perhekuntoutus aiheena oli molemmille opinnäytetyön tekijöille tuttu kahdessa eri perhekuntoutuskeskuksessa tehtyjen työharjoitteluiden takia. Näin ollen molemmilla oli myös jonkinlaisia ajatuksia siitä, mitä haastatteluissa voisi nousta esiin. Pyrimme kuitenkin suhtautumaan työhön mahdollisimman avoimesti ja mielestämme siinä onnistuimme. Oikeaksi ratkaisuksi osoittautui se, että haastattelut suoritti pääasiassa se, jolle asiakkaat ja Perhepirtin toimintaympäristö eivät olleet entuudestaan tuttuja. Haastattelijan tietämättömyys näistä asioista teki tilanteen luontevammaksi ja ennakkoletuksista vapaaksi, neutraaliksi. Myös opinnäytetyön tuloksia ja johtopäätöksiä tehdessä huomioimme toisen opinnäytetyöntekijän aiemmat tiedot haastateltavista, kuntoutusjaksosta ja mahdolliset ennako-odotukset. Yhteisellä, kriittisellä pohdinnalla pyrimme estämään niiden vaikutukset tuloksiin ja johtopäätöksiin.

Tavoitteenamme oli luoda haastattelutilanteisiin luottamuksellinen ja avoin ilmapiiri. Muistutimme ennen haastattelua jokaiselle haastateltavalle, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja käytämme saamaamme tietoa vain tähän opinnäytetyöhön (LIITE 1). Kerroimme haastateltaville, että nauhoitetut haastattelut hävitetään käytön jälkeen ja että lopullisessa opinnäytetyössä heidän tunnistamisensa on mahdotonta. Aloitimme jokaisen haastattelun taustakysymyksillä. Taustakysymykset auttoivat mielestämme ohjaamaan haastateltavien ajatukset omaan perheeseen, sen tilanteeseen ja sitä kautta haastattelun teemoihin. Taustakysymysten tarkoitus oli myös poistaa mahdollista alkujännitystä.

Koimme haasteellisena sen, että haastateltavien tavat vastata kysymyksiin poikkesivat suuresti toisistaan. Haastateltavat vastasivat joko lyhyesti tai hyvin laajasti osin aiheen vierestä. Lyhytsanaisilta haastateltavilta jouduimme kysymään asioita useilla lisäkysymyksillä. Aina emme huomanneet tällaisissa tilanteissa kysyä aiheesta uudestaan tai eri tavalla. Haasteena kaikissa haastatteluissa oli yrittää varmistaa, että kaikki teema-alueet tulee käsiteltyä riittävästi. Jälkikäteen pohdimme, että haastattelut olisi voitu toteuttaa vapaammin eri teema-alueista keskustellen. Näin olisimme ehkä voineet saada

kohderyhmältämme laajempaa ja syvempää tietoa heidän kokemuksistaan. Olisi voinut olla järkevää kokeilla ensin vapaamuotoista keskustelua teemojen puitteissa ja turvautua vasta tarvittaessa teemahaastattelurungon kysymyksiin.

Pohdimme useissa eri opinnäytetyön vaiheissa, mitkä tekijät voivat vaikuttaa haastatteluvastauksiin. Siihen mitä ja miten haastateltavat vastaavat voi vaikuttaa moni asia, esimerkiksi miellyttämisen tarve tai pelko salassapitolupauksen rikkoutumisesta. Saamiamme vastauksia ei näin ollen voi pitää täysin luotettavina. Litteroinnin jälkeen ja haastatteluja analysoidessa huomasimme aineistomme olevan melko suppea. Tähän vaikutti se, että opinnäytetyössä oli vain yksi tarkkaan rajattu tutkimuskysymys ja se, että haastateltavia oli vain neljä. Pohdimme kriittisesti valitsemaamme analysointityyliä ja sen soveltuvuutta juuri tähän aineistoon. Tulimme siihen tulokseen, että aineistoon nähden valitsemamme analyysimenetelmät olivat riittäviä. Aineisto oli näillä menetelmillä hallittavissa ja jäseneltävissä ja saimme esiin tutkimuskysymyksemme kannalta oleelliset tiedot.

Opinnäytetyömme tulokset eivät ole yleistettävissä, koska haastateltavia oli vain neljä ja he kaikki olivat yksinhuoltajaäitejä, jotka osallistuivat samalle kuntoutusjaksolle. Jos haastateltaviksi olisi valikoitunut muunkinlaisia vanhempia, esimerkiksi isiä tai maahanmuuttajataustaisia, olisivat vastaukset voineet olla toisenlaisia.

Pohdimme vertaisuuden eri ilmenemismuotoja perhekuntoutusjakson aikana. Vertaisuutta syntyy herkästi kuntoutusjakson aikana. Haastatteluista tuli esille pääasiassa positiivista vertaisuutta, joka ilmeni esimerkiksi toisten huomioimisena ja tukemisena eri tavoin. Näkyviin tuli myös negatiivista vertaisuutta. Jos vertaisuutta pääsee rakentamaan liikaa vain asiakkaiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa, sen laatuun voivat vaikuttaa asiakkaiden monenlaiset ongelmat ja se voi johtaa ”liittoutumiseen” ohjaajia vastaan. Liittoutuneisuus toisien asiakkaiden kanssa saattaa hidastaa tavoitteiden saavuttamista, koska se vie voimavaroja väärään suuntaan. Sen sijaan hyvin suunnitellussa kontekstissa näemme ohjatun yhteisen toiminnan voivan tukea vertaisuuden ja vertaistuen rakentamista perhekuntoutusta tukevaan suuntaan. Pohdimme, että ohjattua toimintaa lisäämällä vertaistukea voi kanavoida niin, että vertaisuus kehittyy ryhmässä positiiviseen suuntaan ja voimaantumista tukevasti eikä estävästi. Jatkossa voisi olla mielenkiintoista tutkia yhteisen toiminnan vaikutusta vertaisuuden ja yhteisöllisyyden rakentamiseen perhekuntoutuksen toimintaympäristössä.

Lähteet

Asiakastiedote 2012. Tervetuloa Oulunkylän Perhekuntoutuskeskuksen Perhepirttiin, ajalle 10.2.2012- 5.4.2013. Perhepirtin työntekijät.

Bettelheim, Bruno 1988. Kyllin hyvät vanhemmat. Helsinki: WSOY.

Eskola, Jari – Suoranta, Juha 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Grönroos, Oili 2012. Johtaja. Oulunkylän perhekuntoutuskeskus. Keskustelu 13.4.

Heikkilä, Jorma – Heikkilä, Kristiina 2005. Voimaantuminen työyhteisön haasteena. WSOY.

Heino, Tarja 2001. Avohuollon asiakasmäärä lisääntynyt. Teoksessa Bardy, Marjatta – Salmi, Minna – Heino, Tarja (toim.): Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES. Raportteja 263. Saarijärvi: Gummerus Oy. 90-91.

Helsingin kaupungin Sosiaalivirasto 2011a. Lastensuojelu. Oulunkylän perhekuntoutuskeskus. Verkkodokumentti. <<http://www.hel.fi/hki/Sosv/fi/lastensuojelu/vastaanottolaitokset/oulunkyla/palvelut>>. Luettu 16.08.2012.

Helsingin kaupungin Sosiaalivirasto 2011b. Oulunkylän perhekuntoutuskeskus. Esite. Star-Offset Oy.

Helsingin kaupungin Sosiaalivirasto 2011c. Tehostettua kuntoutusta Oulunkylän Perhekuntoutuskeskuksen Perhepirtissä ja Perheasemalla. Diaesitys. Lapsiperheiden palveluiden vastuualue.

Hirsijärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2000: Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hurtig, Johanna 2010. Lasten suojelua ja perheen kuntoutusta – lastensuojelullisen kuntoutuksen tavoitteet ja niiden saavuttaminen. Teoksessa Pärnä, Katariina – Törrönen, Maritta (toim.): Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö. Porvoo: Bookwell Oy. 237-249.

Juvakka, Essi 2005. Riittävän hyvä riittää. Teoksessa Syrjälä, Jaana (toim.): Vahva vanhemmuus. Paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: VL-Markkinointi Oy. 21-28.

Järvinen, Ritva – Lankinen, Aila – Taajamo, Terhi – Veistilä, Minna – Virolainen, Arja 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Edita Publishing Oy.

Kaimola, Kari 2005. Koti terveen itsetunnon harjoittelukenttänä. Teoksessa Syrjälä, Jaana (toim.): Vahva vanhemmuus. Paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: VL-Markkinointi Oy. 15-18.

Kalland, Mirjam 2001. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Sinkkonen, Jari – Kalland, Mirjam (toim.): Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY. 198-233.

Kalland, Mirjam 2012. Tuula Tamminen: Lapsen ja lapsuuden puolestapuhuja. Haastattelijana Mirjam Kalland. Teoksessa Sinkkonen, Jari – Kalland, Mirjam (toim.): Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy. 287-289.

Kalliola, Tiina – Kurki, Arja – Salmi, Marjaana – Tamminen-Vesterbacka, Tutta 2010. Matkalla ohjaajuuteen. Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa.

Kananen, Jorma 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 93.

Laine, Seppo – Heino, Liisa – Pärnä, Katariina 2010. Perhekuntoutuksen moniammatilliset käytännöt. Teoksessa Pärnä, Katariina – Törrönen, Maritta (toim.): Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö. Porvoo: Bookwell Oy. 137-165.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983. Annettu Helsingissä 8.4.1983.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007.

Lastensuojelulaki 88/2010. Annettu Helsingissä 12.2.2010.

Mattila, Kati-Pupita 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Juva: PS-Kustannus.

Marttunen, Mauri 2006. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti.

<http://www.ktl.fi/portal/suomi/julkaisut/kansanterveyslehti/lehdet_2005/9_2005/riittava_n_hyva_vanhemmuus>. Luettu 12.10.2012.

Miller, Helena – Törrönen, Katariina 2010. Arvostava ja aito kohtaaminen. Teoksessa Pärnä, Katariina – Törrönen, Maritta (toim.): Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö. Porvoo: Bookwell Oy. 67-86.

Mäkinen, Päivi – Raatikainen, Eija – Rahikka, Anne – Saarnio, Tuula 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro OY.

Perhepirtin ohjaaja 2013. Oulunkylän perhekuntoutuskeskus. Keskustelu 13.2.

Puustinen-Korhonen, Aila 2012. Koko perheen sijoitus perhe- tai laitoshoitoon. Sosiaaliportti. Verkkodokumentti. <<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perheensijoitus/#otsikko1>>. Luettu 12.10.2012.

Pärnä, Katariina 2010a. Perhekuntoutus lasten ja perheiden palveluna. Teoksessa Pärnä, Katariina – Törrönen, Maritta (toim.): Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö. Porvoo: Bookwell Oy. 41-50.

Pärnä, Katariina 2010b. Perhekuntoutuksen arviointi ja tuloksellisuus. Teoksessa Pärnä, Katariina – Törrönen, Maritta (toim.): Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa.

sa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö. Porvoo: Bookwell Oy. 251-273.

Ronkainen, Suvi – Pehkonen, Leila – Lindblom-Ylänne, Sari – Paavilainen Eija 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro OY.

Saaranen-Kauppinen, Anita – Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkodokumentti. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 13.2.2013.

Siitonen, Juha 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto.

Siitonen, Juha 2001. Voimaantuminen (empowerment) työyhteisön hyvinvoinnin edistäjänä. Artikkelit. Teoksessa : Hautala, M (toim.) Elämän totuutta etsi. Kajaanin opettajakoulutusyksikkö 100 vuotta. Studia Generalia. Oulun yliopiston Kajaanin opettajakoulutusyksikön julkaisuja B16: 65-77.

Siitonen Juha & Robinson Heljä 2001. Pohdintaa voimaantumisesta. Teoksessa: Järvisalo, Lea (toim.) Muutoksen kautta kasvuun. Kotilo ry:n julkaisuja. Pieksämäki: RT-Print Oy. 61-72.

Siitonen, Juha 2011. Voimaantumisen viitekehys. Tiivistelmä. Taustatueksi ihmisarvoilähtöisen voimaantumisen mahdollistavan yhteisön kehittämiseen ja voimaantumisen prosessointiin omassa elämässä. <<http://www.tyhjoverkosto.fi/materiaalit/seminaarit/siitonen.pdf>>. Luettu 8.12.2012.

Siitonen, Juha 2012. Voimaantumiseen voidaan nyt vaikuttaa. Tiivistelmä. Uutta tutkimustietoa voimaantumisesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. Avohuollon tukitoimet. Verkkodokumentti. <http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/lastensuojelu/avohuollon_tukitoimet>. Luettu 17.1.2013.

Vilen, Marika – Leppämäki, Päivi – Ekström, Leena 2005. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY.

Vilen, Marika – Seppänen, Paula – Tapio, Nina – Toivanen, Riikka (toim.) 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä. Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa.

Wahlberg, Karl-Erik 2000. Perhe- ja vuorovaikutus. Teoksessa Sinkkonen, Jari – Pihlaja, Päivi (toim.): Ulos umpikujasta. Miten auttaa tunnehäiriöistä lasta? Helsinki: WSOY. 35-53.

Haastatteluun suostuminen

Olemme opiskelijoita Metropolia ammattikorkeakoulusta sosiaalian koulutusohjelmasta. Valmistumme sosionomeiksi toukokuussa 2013.

Opintoihimme sisältyy opinnäytetyön tekeminen, jota varten suoritamme haastatteluja Oulunkylän perhekuntoutuskeskuksen asiakkaille. Aiheenamme on tutkia asiakasperheiden kokemuksia perhekuntoutusjakson ajalta.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Haastateltavalla on mahdollisuus jättää vastaamatta kysymyksiin tai keskeyttää haastattelu halutessaan. Haastattelu on erillinen kuntoutusjakson toiminnasta eikä siitä raportoida kuntoutusjakson ohjaajille tai muille tutkimukseen kuulumattomille. Haastatteluista nouseva tieto kirjataan opinnäytetyön raportiksi, joka julkaistaan sähköisenä ammattikorkeakoulujen julkaisuarkistossa Theseuksessa. Haastateltavien nimet tai henkilötiedot eivät tule ilmi missään vaiheessa. Haastattelut ovat luottamuksellisia, eikä niitä kuuntele tai lue kukaan muu kuin opinnäytetyön tekijät. Haastattelu nauhoitetaan nauhurilla, josta se puretaan kirjoittamalla tekstiksi. Nauhoitukset hävitetään tämän jälkeen. Lopullisessa opinnäytetyöstä haastateltavien tunnistaminen on mahdotonta.

Allekirjoituksellani osoitan suostumukseni haastatteluun

Helsingissä _____/2.2013

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Teemahaastattelurunko

Taustakysymyksiä:

Kerro lyhyesti perheestäsi.

Kerro, mikä oli teidän perheen tilanne jakson alkaessa.

Kuvaile lyhyesti odotukset ja tavoitteet, kun olitte tulossa jaksolle.

Miten tulitte jaksolle?

Arvioi halusi tulla jaksolle numerolla 1-5? skaala: ei yhtään kiinnosta – innokkaana

Mikä teidän perheen tilanne on nyt oman näkemyksesi mukaan?

Hyväksyntä

1. Mitkä asiat saivat sinut tuntemaan itsesi tervetulleeksi? Miten kuvaillet kohtauksia kuntoutusjaksolle tullessasi?
2. Kerro tapaamisista ohjaajien kanssa? Kerro tapaamisista muiden asiakkaiden kanssa.
3. Mitkä asiat saivat sinut tuntemaan itsesi tärkeäksi ja arvostetuksi?

Turvallisuus, avoimuus, ennakkoluulottomuus

4. Kuvaile suhdettasi ohjaajiin ja omaohjaajiin?
5. Kuvaile Perhepirtin tunnelmaa ja ilmapiiriä.
6. Mitkä asiat vaikuttivat tunnelmaan?

Rohkaiseminen ja tukeminen

7. Miten teitä tuettiin ja rohkaistiin jakson aikana? Ketkä tukivat ja rohkaisivat?

Yhteistoiminnallisuus

8. Kerro suhteestasi muihin asiakkaisiin (jutteliko muiden kanssa, tekikö yhdessä asioita)

- Minkälaisia asioita olet tehnyt yhdessä muiden kanssa (ohjaajat ja asiakkaat)?
 - Miten olet kokenut tällaisen toiminnan?
9. Kerro millaisia kokemuksia sinulla on yhteisestä toiminnasta toisten asiakkaiden kanssa.
- Kuvaile/kerro millaisena näet yhteisen toiminnan/tekemisen merkityksen Perhepirttijaksolla
10. Tukivatko asiakkaat toisiansa Perhepirttijaksolla? Millä tavoin asiakkaat tukivat toisiansa Perhepirtissä?

Kollegiaalisuus eli vertaistuki

11. Kerro millaisia suhteita olet luonut toisiin asiakkaisiin?

- Kerro mitä olet ehkä oppinut tai saanut tukea toisilta asiakkailta
- Kerro, mitä tukea olet ehkä itse antanut toisille

Tasa-arvoisuus

12. Kerro, miten ohjaajien huomio jakautui eri asiakkaiden kesken.

Arvostus, luottamus, kunnioitus

13. Kuvaile millä tavoin sinua on arvostettu ja kunnioitettu ja miten sinuun on luotettu.

Toimintavapaus

14. Aiheena on toimintavapaus. Kerro mitä sinulle tulee mieleen vapaudesta toimia Perhepirttijaksolla. (omat menot, vapaus suunnitella toimintaa, yhtäkkiset suunnitelman muutokset)

Autenttisuus

15. Miltä osin tämä Perhepirttijakso vastaa todellista koti- ja perhe-elämää? Millaisia perhe-elämään kuuluvia asioita pääsit harjoittelemaan Perhepirttijaksolla?

Kokemus kokonaisuudessaan

16. Kun ajattelet koko kuntoutusjaksoa; Mikä tai mitkä asiat nousivat isoimpina asioina mieleesi?

17. Mikä olisi saanut sinut innostumaan tai kiinnostumaan enemmän kuntoutusjak-
sosta?